

Lekensamenvatting

Vidi-subsidieaanvraag dr. M. de Vries (RuG)

The Syntax of Nonsubordination: Parentheses, Appositions and Grafts

Dit onderzoek beoogt een fundamentele verbetering van bestaande grammaticamodellen tot stand te brengen door een ‘derde dimensie’ toe te voegen. Onze hypothese is dat in zo’n model ook de eigenschappen van niet-ondergeschikte zinswendingen (zie onder) tot uitdrukking kunnen worden gebracht. Deze omvangrijke klasse van taalconstructies is tot nu toe onderbelicht gebleven en vormt een relatief slecht begrepen onderdeel van het taalsysteem. Wij denken dat de nieuwe inzichten die een 3D-grammatica verschaft op dit gebied voor een doorbraak kunnen zorgen.

Toelichting. De grammaticale structuur van een zin is een recursieve hiërarchie: woorden of woordgroepen in woordgroepen in woordgroepen, enz. In een (generatief) taalkundig model kan de structuur van een zin stapsgewijs worden afgeleid door het iteratief toepassen van een elementair combinatiemechanisme dat woord(groep)en selecteert en combineert tot een groter geheel. De vorming van syntactische hiërarchie is daardoor een inherente eigenschap van het systeem. Enerzijds is dit wenselijk, anderzijds levert het problemen op voor de beschrijving van die grammaticale constructies waarbij géén sprake is van onderschikking (‘non-subordinatie’). Enkele voorbeelden hiervan zijn gewone nevenschikking (*Jan en Piet*), bijstellingen (*Balkenende, onze premier*) en tussenzinnen (*Joop komt, dacht ik, morgen thuis*).

In dit onderzoek zullen wij de verschillende aspecten van non-subordinatie systematisch in kaart brengen en theoretisch funderen. In praktische zin willen wij komen tot een overzichtelijke indeling van soorten niet-ondergeschikte constructies en hun eigenschappen (bv. mogelijke zinsposities, woordklasse, intonatie), met voorbeelden uit – en vergelijkingen tussen – verschillende talen. De resultaten hiervan zullen worden verwerkt in een online database.

In analytische zin willen wij een aantal onconventionele hypothesen nader uitwerken en toepassen. De eerste is het idee dat er een tweede structuurbouwend mechanisme bestaat in het algemene grammaticamodel, waarmee geen syntactische maar een zogenaamde paratactische hiërarchie gecreëerd wordt. In een ruimtelijke metafoor kan men zich dat als volgt voorstellen. Een gewone

grammaticale structuur is een vertakkende figuur in het platte vlak (een boomstructuur met woorden als blaadjes). Een niet-ondergeschikt deel van de zin wordt dan aangehecht als een zogenaamde ‘parallele structuur’ in een ander vlak. Met andere woorden, we beogen een soort 3D-grammatica te ontwikkelen, waarin ook de eigenschappen van non-subordinatie een plaats vinden. Naast het eigenlijke onderzoek zullen we ook visualisatiesoftware ontwikkelen waarmee de desbetreffende syntactische structuren inzichtelijk kunnen worden weergegeven.

Het tweede idee betreft ‘grafting’, oftewel het aanleggen van dwarsverbanden tussen parallele structuren. Een voorbeeld is *Jacques verkocht maar Piet verbrandde zijn boeken*. Hierbij wordt het lijdend voorwerp *zijn boeken* als het ware gedeeld tussen twee nevenschikte zinnen. Een ander voorbeeld is *Joop is vanmorgen naar – ik dacht dat het Marseille was – vertrokken*. Hierbij lijkt *Marseille* een voorwerp in zowel de hoofdzin als de tussenzin te zijn. Vanuit de traditionelere grammaticamodellen geredeneerd zijn dergelijke vormen van zinsverstengeling een mysterie, maar de mogelijkheid van grafting kan een nieuw licht op de zaak werpen.

De derde hypothese houdt in dat nevenschikking ook specificierend kan zijn. Bijstellingen, zoals *een labrador* in *Bello is een hond, (en wel) een labrador*, kunnen hierdoor worden gezien als de missende schakel tussen nevenschikking en tussenschikking (parenthesis); ze hebben namelijk eigenschappen van beide. We zullen onderzoeken hoe de verschillende soorten bijstellingen en specificerende verbindingen (oftewel, *namelijk, d.w.z.*) binnen bovengenoemd kader kunnen worden beschreven.

Het gehele onderzoek bestaat uit drie gerelateerde deelprojecten, die gericht zullen zijn op respectievelijk tussenzinnen, bijstellingen en zinsverstengeling. De specifieke onderzoeksvragen per project zijn nader uitgewerkt in de volledige Vidi-subsidieaanvraag.